

השולחן הבין משרד לצורכי נשים בתקופת הקורונה

סיכום מפגש תשיעי 14.1.21

ד"ר הילה טל-אביטל, אגף ממשל וחברה במשרד ראה"מ: היום נדבר על הנושא של אלימות במשפחה.

- איריס פלורנטין תציג את הנושא ואת העבודה שהם עושים שם. נאילה עוואד, מנכ"לית נשים נגד אלימות, תציג מענים לאלימות בחברה הערבית.
  - גלי עציון מנעמת תציג את פרויקט אבא ביחד עם ד"ר יאיר אפטר, מנהל המרכז, ורונית לב ארי, היועצת המקצועית.
  - אלעד זכות, יועץ מנכ"ל ביטוח לאומי יציג את נושא דמי חלי"ד ועוד שאלות מעניינות סביב הקורונה.
  - מלכה גניחובסקי, מנהלת המרכז למניעת אלימות תציג את קו הגברים ביחד עם אבי מור, רכז הקו.
- מעבר לכך, נותיר זמן למי שירצו לדבר ולהגיב.

מיכל גרא-מרגליות, מנכ"לית שדולת הנשים (היוצאת): אנחנו בחלק ב' של סגר 3 וככל שהתקדמנו עם הזמן והתקדמות השולחנות, ראינו שרבות מהבעיות שאיתן התמודדנו הן בעיות עמוקות ומבניות שדורשות שינוי סדרי עדיפויות פוליטיים ובלי זה הסיכוי שהם ישתנו הוא נמוך. אולם יש סוגיות שנפתרו בזכות השולחן הזה - חלקן בזכות קשרים שהתהדקו בשולחן וחלקן במסגרת לחץ ציבורי כללי שהשולחן לקח בו חלק. לדוגמא, הקמת מקלט עבור נשים בבידוד, כפל קצבאות ועוד.

איך כל זה התחיל – יעל סיני פנתה לכל ארגון וביקשה סוגיות ובעיות שאיתן הוא מתמודד, ויצרנו אקסל גדול של בעיות שרבות מתוכן נפתרו. אני מבקשת שתמשיכו להעלות ולשלוח סוגיות – בין אם קצרות טווח ובין אם ארוכות טווח.

איריס פלורנטין, סמנכ"לית משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים: מסכימה עם דברי מיכל. הישיבה והעבודה המשותפת עושות את העבודה. זה משפיע הרבה מעבר למפגשים הללו. אציג שני דברים:

פרומו ראשון של דיון בהחלטת ממשלה 513, ומה שנאסף באגף משפחה וקהילה בנוגע למה שקרה ב-2019. לאחר שהדיון יושלם אשלח את הדברים.

המצב בקהילה – בקהילה יש כ-170 יחידות מטפלות ברשויות המקומיות שאליהן ניתן להגיע לטיפול בתחום אלמ"ב. הן נותנות מענה לנשים, גברים, ילדים ואזרחים ותיקים.

לגבי נתוני 2019, קיבלנו 15,653 פניות בכל הארץ. הותחל טיפול ב-9,505 ויש לבחון את הפער, והמסקנות ישלחו לכן לאחר שיושלם הדיון בסוגיה.

מתוך הפניות הללו, אלו המקרים המטופלים:

7,201 נשים – 67%.

2,704 גברים – 26%. מכאן, שרבע מהפונים הם גברים.

829 ילדים – 8%.

1,601 במגזר הערבי -14%.

2,088 עולים – 19%.

לגבי המקלטים – במהלך 2019, 601 נשים פנו, מתוכן התקבלו 406 שזה לא מעט, ויש לבחון את העלאת מספר הפניות.

מתוך 392 הפניות למקלטים שנבדקו – 195 פניות חדשות לגמרי, 151 טופלו בשירותי הרווחה ו-29 היו בתוך יחידות אלמ"ב – כלומר, במהלך תהליך קהילתי מובנה וארוך.

מתוך 464, 328 הגיעו בעקבות אירוע קיצון קשה, 29 מתוך החלטה פנימית שלהן, ורק 18 מתוך התערבות מכינה שסייעה להן להגיע או לפתור את הבעיות.

לגבי דירות מעבר - יש 19 דירות, אליהן הגיעו 38 נשים ו-74 ילדים. בדירת מעבר נוספת שאינה במימון המשרד יש 11 נשים ו-18 ילדים.

ב-84% מהנשים – עיקר העבודה היא סוגיית התעסוקה. 16% לימודים.

20 מהנשים סיימו דירות מעבר ויצאו לחיים עצמאיים. 17% אחוז מהן, בעיר שבה נמצא המקלט.

זה נותן קצת פרופורציות על תהליכי השיקום וקשור לנושאים שעולים בהחלטת הממשלה.

לגבי סל מענים לפי חוק לנשים יוצאות מקלט – כל יוצאת מקלט, בקריטריונים מסויימים, זכאית ל-10,000 שקל, גם אם היא לא רוצה מעטפת טיפולית. בנוסף, כל אחת יכולה לקבל מעטפת של שיקום, תעסוקה, וליווי בקהילה. כרגע אנו עומדים על 200 נשים שמנצלות את המענה וזו כמעט תפוקה מלאה. ניתן להגיע עד 300 נשים, אך אם נעבור את הכמות הזאת נצטרך להגדיל את ההתקשרות. אנחנו עוד לא שם. בנוסף, צריך להחליט מה לעשות עם נשים שאינן יוצאות מקלט אבל כן נמצאות בקהילה בהקשר של הרחבת סל המענים.

לגבי הדיון בממשלה – 28 נציגים מהממשלה, מהחברה האזרחית ומהאקדמיה התכנסו ל-5 מפגשים, שבהם עשינו שני דברים:

א. העלינו 4 נושאים לדיון.

ב. איפשרנו להעלות תוכניות שיכולות להפוך למודלים גנריים שאותם ניתן להכניס לעבודת

השר, ושניתן להביא להם משאבים ולהכניסם לטיפול בשנים הקרובות.

לצד המודלים, דיברנו על פערים וחוסרים. דנו בנושא גברים בשלושה ממדים, שנכתבו

בטיוטה שכמעט הושלמה ותועבר בקרוב לשר ולאישור תקציבי:

א. כפיית טיפול – שופטים יתנו חלופת טיפול לגברים עם צו הרחקה. 10,000 גברים עם צו

הרחקה יכנסו לאבחון מקיף של 4 שעות ואנו מניחים שכמחצית מהם יגיעו לטיפול

מותאם שאותו ילווה השופט.

ב. תכלול בתוך המשטרה, השב"ס ורש"א – לקלוט את הגברים שיוצאים לקהילה

באמצעות ליווי וטיפול לצד מענה מורחב יותר לנפגעות העבירה.

ג. מניעה – להגיע לגברים ולגייסים לטיפול כשהם במוקד. אתמול הייתה לי שיחה בעניין

עם אחת הוועדות ואולי הם יצטרפו בפיילוט ראשון.

הנושא השני הוא נשים – להביאן למקלטים בשלב מוקדם יותר מאירוע הקיצון – שהוא מה שגורם לאחוז גבוה של נשים להגיע. מענים נוספים לנשים – מענה ארוך יותר באמצעות דירות בקהילה, שכ"ד בקהילה או קהילה כפרית מלווה.

נושא שלישי – מענים דיגיטליים מסוגים שונים, גם זה יופיע בדוח. נדרשת עבודה בין מגזרית להעלאת המודעת של אנשי השירותים והמקלטים. יש להגדיר מחדש את עבודת העו"סים בקו 118 לקראת המכרז הבא, ולהעמיק את העבודה בסוגיית עו"ס משטרה. בנוסף, המקלט שתוכנן להיפתח – אכן נפתח, והמקלט השני יקום בסוף מאי.

עו"ד קרן הורוביץ, מנכ"לית מרכז רקמן לקידום מעמד האישה: יש פער אדיר בין התפישה המשקמת והמכילה של נשים יוצאות מקלט מצד גורמי הטיפול, לבין העובדה שזה נפסק ברגע שזה עובר למערכת המשפטית ולסכסוכי המשמורת שמתעלמים מהאלמ"ב לגמרי, הן ע"י עו"סיות מסדרי דין והן ע"י מערכת המשפט. אנו רואים פסקי דין שבהם נכתב "לא הייתה אלימות מוכחת", "אין הרשאה" ו"זו בחירה של האישה ללכת למקלט". אין לזה שום משקל בהחלטות ביחס למשמורת. איך מיישבים את הפער הזה?

איריס פלורנטין: אנחנו מודעים למצב, זה דורש עבודה והחוק נכתב עכשיו אחרת. עו"סיות מסדרי דין אינן מצליחות להגיע לסוגיית צווי הרחקה מרוב עומס. מתוך 10,000 צווי הרחקה, יש רק 1,000 שעוברים במערכת של סדרי דין. זה אומר שאנחנו לא מצליחים לממש את זה שם כי הן עמוסות מאוד. יש רשימות המתנה ארוכות, הן לא מעורבות בתהליך והשופטים לא מחכים להן. כיוון שאנחנו לא צפויים לקבל תוספת לסדרי דין בתחום זה, החוק שנוסח בהובלת ח"כית עאידה תומא-סלמאן היה שונה – דיברנו על אבחון של 4 שעות לנושא האלימות והשארנו בחוק את זה שהשופט יכול לפנות לעו"סיות בסדרי דין. החוק אומר שמהיום והלאה, 4 שעות אבחון ע"י איש מקצוע בתחום האלימות אינו עו"סיות לסדרי דין. התוספת התקציבית שנדרשת כדי להפעיל את החוק לא תגיע לסדרי דין ורוב העבודה נדרשת במקום אחר ולא בזה. אני אעביר את זה לטיפול.

- **עו"ד קרן הורוביץ:** חייבים לדאוג שהשופטים יתייחסו לזה ויקראו את המסקנות הללו.
- **עו"ד רחל ספירו, משרד המשפטים:** איריס דיברה על דברים שעברו בקריאה ראשונה בלבד והתייחסה רק לחוק למניעת אלמ"ב, וקרן התייחסה למשהו רחב יותר שעולה גם בבתי דין דתיים. זה לא חדש וקרן כבר פנתה אלינו בעניין. זה דורש טיפול רוחבי והכשרה מתאימה לשופטים.
- **טלי יוגב, ראש אגף בכיר טיפול ושיקום ברשות למאבק באלימות, בסמים ובאלכוהול:** מניסיון העבר שלנו, יש ללכת לכיוון הכשרות שופטים.

- עו"ד קרן הורוביץ: אם השופט יקרא את הדוח, הוא יבין את מקום האלימות גם כשאין כתבי אישום והרשעות.

איריס פלורנטין: אנחנו ניכנס לעובי הקורה.

- דינה חבלין-דהן, מנכ"לית מעון חירום לנשים: לגבי הכשרות של אנשי מקצוע בממשקים השונים של נשים נפגעות אלימות – לא מדובר רק בשופטים, אלא גם בשוטרים ועו"סים בקהילה שאינם מתמחים באלמ"ב. צריך להכשירם לתחום ולמצוקות הנשים כדי שיוכלו לתת מענים ולהכווין נכון יותר את הנשים. איריס, מה מתפתח בתחום זה?

איריס פלורנטין: זה על סדר היום שלנו ואנו נטפל בזה.

נאילה עוואד, מנכ"לית נשים נגד אלימות: לגבי המקלט שאיריס הזכירה, הושקעו כוחות אדירים בכל התחומים שנעשתה במהירות של חודש וחצי והושקעו כוחות רבים של העמותה. חשוב לי לציין, המעגל הזה מאוד חשוב לפתרון בעיות. העשייה של הארגונים הפמיניסטיים, ובפרט השת"פ עם שדולת הנשים, הביא למצב שיכולנו להביא את הצרכים ולדבר עליהם. לא הכל נפתר כי יש בעיות מעמיקות בעקבות הקורונה. כמו למשל הנשים הערביות שאינן בשוק העבודה הרשמי - 70% מהנשים הערביות – שאין להן שום מענה רשמי.

בנוסף, ברצוני להעלות את העובדה שארגוני החברה האזרחית הם נותני המענים. המשרד אמנם פתח את המקלטים ותמך תקציבית, אבל זו לא תמיכה של 100% והעמותה משקיעה סכומים אדירים על המקלטים. אם כן, ארגוני החברה האזרחית צריכים להתמודד עם נטל תקציבי שאין מאיפה להביא, וקרנות מרחבי העולם לא תורמות כיוון שזה שירות שמספקת המדינה לכאורה. אנו יודעים שהמצב הכלכלי קשה, אך צריך לחשוב איך ניתן להמשיך את מתן השירותים הראויים לנשים נפגעות אלימות ולשנות תפישה בממשלה. זה לא הנושא שלי אבל זה חשוב, ועתה אעבור לנושא שלי.

ערכנו מחקר בקרב 14 מועצות מקומיות באשר לתפקידן במניעת אלימות כלפי נשים. רקע קצר: 60% מהנשים הנרצחות בשנה ו-45% מהנשים ששוהות במקלטים הן ערביות. יש כיום 15 מקלטים, מתוכם שניים לנשים ערביות ושלושה מעורבים.

לגבי אי האמון המערכת – המכון הישראלי לדמוקרטיה פרסם כי 28% מהחברה הערבית נותנים אמון במשטרה. מה שקרה אתמול בנצרת והאגרסיביות של המשטרה שם משפיע ישירות על הנשים וגורם להן לשאול אם המערכת הזו תגן עליהן. אי אפשר לדבר רק על כוחות ותחנות משטרה ולא על חיזוק האמון של החברה הערבית והנשים הערביות במשטרה. אם אני מעודדת אישה לפנות למשטרה, אני רוצה שהיא תקבל יחס טוב מהמשטרה.

הפשיעה בחברה הערבית משפיעה ישירות על אי ביטחון נשים ערביות.

נתונים חשובים – 400,000 כלי נשק לא מורשים מסתובבים במגזר. 60% ממקרי הרצח בשנים 2008-2018 בחברה הערבית לא פוענחו וזה אומר שהרוצחים מסתובבים ומאיימים על עוד נשים בחברה ובחמולות שלהם. פנינו למשטרה בבקשה לחופש מידע ולא נענינו, בטענה של חוסר רצון

לתייג חברה מסויימת ולכן אין פילוח ערבים/יהודים. ביקשנו לדעת מה סטטוס התיקים אך נענינו שהם לא מוסרים פרטים מתוך חקירות פתוחות.

בסקר שערכנו בקרב 500 נשאלים, 53% דיווחו שהתרשלות המשטרה היא הסיבה העיקרית לאלימות כלפי נשים. לגבי השאלה מי מטפל במיגור אלימות במגזר, 31% ציינו שהשירותים החברתיים הם אלו שעושים זאת. מערכת החינוך צריכה לקחת גם כן אחריות על זה. 49% לא ידעו מי אחראי על מיגור אלימות כלפי נשים בכפר. זה מעלה את המסקנה שיש בעיות בפרסום התוכניות שנעשות בשירותי הרווחה בנוגע למיגור אלימות כלפי נשים.

בנוסף, בקרב בכירי המועצות עלה כי הכל מרוכז אצל השירותים החברתיים והעניין הזה לא עמד על סדר היום של המחלקות השונות במועצות המקומיות.

86% מהנשאלים לא השתתפו כלל בפעילות נגד אלימות נגד נשים בכפרים. 88% רואים במועצה המקומית כמי שצריכה ליזום פעילות כזו. 56% ציינו כי ישתתפו בפעילויות כאלה אם הן יתרחשו. כלומר, החברה מעוניינת להיות שותפה בכל פעילות כזאת וזה מחייב אותנו לחשוב אחרת בכל הנוגע באלימות כלפי נשים. הטיפול והשיקום חשובים, אבל יש לפתח את ההירתמות החברתית לעשייה בתחום. העבודה הקהילתית בחברה ובמחלקות השונות כמעט ולא נעשית למען התארגנויות בתוך החברה, ובקושי יש התארגנויות כאלה. בנוסף, יש מחסור חמור בתוכניות חינוך פורמלי וא-פורמלי במחלקות החינוך והנוער בתוכניות למניעת אלמ"ב ונגד נשים וביישום של תוכנית "עיר ללא אלימות". בכל הכפרים שנכנסנו אליהם יש תוכנית "עיר ללא אלימות". התוכנית עברה הערכה שמסקנותיה נמצאות במשרד הבט"פ ולא נחשפו לציבור. אין לנו את הממצאים שלה ונשמח לקבלם. כיוון שמסקנות עיר ללא אלימות לא פורסמו, אין עבודה משותפת ואין ראייה אסטרטגית. לגבי תוכניות בחינוך הבלתי פורמלי – קיימת תוכנית 922 לפיתוח כלכלי-חברתי במועצות המקומיות של החברה הערבית והוקצו 15 מיליארד ₪ שמתוכם נוצלו 4 מיליארד. התוכנית הוארכה בשנה עד ליציאת תוכנית 923. בתוכנית יש מסלול ירוק ורק תחום אחד נמצא בו – אינטרנט פתוח. אין בו שום תוכנית בחינוך הבלתי פורמלי המתייחסת לאלימות נגד נשים, שוויון מגדרי או חיים בכבוד.

איריס הזכירה הכשרות, וגם על זה צריך לחשוב בראייה הוליסטית. עד כמה מי ראש המחלקה מבין שמיגור אלימות כלפי נשים זה גם באחריות ולא רק באחריות העו"סית. ניכר שאלימות כלפי נשים אינה על סדר יומם והם מתייחסים לתחום בתור עניינים פרטיים שבתוך המשפחה. לכן, צריך להכשיר גם את בעלי התפקידים הללו. יש לנו יכולות ומקצועיות שנוכל לפתח באמצעות תוכניות כדי שכל עובדי המועצות המקומיות הרלוונטיים יעברו הכשרות על אלימות נגד נשים, העלאתה על סדר יומם והקצאת תקציבים לזה. בנוסף, אין סינכרון בין המחלקות השונות במועצה.

לסיכום, צריך תוספת תקציבית עם אסטרטגיה ברורה לתחום מניעת אלימות במשפחה, להקים מנהלת ייעודית להתמודדות עם אלימות נגד נשים בחברה הערבית שתסנכרן את עבודת הרשויות, ליצור מדד מעקב ארצי, לחזק את תפקיד היועצת לקידום מעמד האישה ברשויות, ולהקצות תקציבים ליועצות בכל רשות. אף תקציב לא הוקצב בקורונה למען יועצות לקידום מעמד האישה, ואף דובר על כך שהן לא חיוניות. בנוסף, יש להקים יחידת מעקב ארצית העוסקת בגברים אלימים עם מספר גבוה של עבירות אלימות ואחרי משפחות שנרצחה בהן אישה.

- **רלה מזלי, "האקדח על שולחן המטבח":** מסד הנתונים שמשמש בסיס להחלטות המדיניות הוא נושא עומק שמצריך טיפול מערכתי, מבני ומרחיק לכת, כי בלעדיו אין תשתית להחלטות מדיניות ודרך להגיע לתובנות על בקרה.

בשנה האחרונה 12 נשים נורו למוות. לא קיבלנו מהמטרה מספר כולל של הנרצחות, אבל עיתון "הארץ" דיווח על 16. מכאן, ש-75% אחוז מהנרצחות בשנה החולפת נרצחו בנשק חם, 5 מתוכן נרצחו בנשק ברישיון, כלומר כמעט שליש – וזה נתון שהתקבל מהמטרה. זה מבסס את האזהרות שלנו נגד המדיניות שהונהגה ב-2018 להרחבת הזכאות לרישיון נשק אזרחי, שעתירתנו לבג"ץ בעניינה טרם הוכרעה.

חשוב לי להתמקד בסוגיית הנתונים - היה לנו קשה לקבל את הנתונים מהמטרה. ביקשנו בספטמבר נתונים מפולחים על רצח בכלל ועל רצח בכלי ירייה בפרט, ונענינו כי "אין אפשרות להפיק את המידע המבוקש ולא ניתן לאבחן אם ההמתה הייתה עם נשק או בדרך אחרת". אז איך בכ"ז חילצנו את הנתונים? נציגת המטרה בשולחן במאי, סני"צ איילת אורנשטיין, אמרה שיש מעקב אדוק שכזה וניתן להגיש פניית ציבור ולקבל נתונים. אז התעקשנו שוב מול המטרה. אבל בלתי סביר שאחראי השקיפות במטרה לא יידעו איזה מידע יש בכל אגף וינפנו בקלות בתשובה של "אין אפשרות להפיק".

מסד הנתונים של המטרה הוא מאוד לקוי. אני מברכת על כך שהתחילו לאסוף נתוני רצח נשים, אבל סיווג כלי ירייה ששימש לרציחות נשים, לא מפרט למשל מאיפה הגיע הנשק הזה – אבטחה, מטרה או צבא וזה מידע קריטי לקביעת מדיניות. למשל, אם מדובר בחברת אבטחה – כבר שנים מוארכת הוראת השעה שמאפשרת להם לקחת נשק לכל מקום אחרי המשמרת.

בנוסף, רצח נשים הוא חלק מסוגיית הפשיעה החמושה שמחייבת מיפוי מפורט. למשל, מסד המידע של המטרה לא כולל פילוח של כלי המוות שגרמו למוות של גברים, אלא רק את מספר הגברים שנורו, לא כולל פגיעות ירי שלא הסתיימו במוות, לא מפולח לפי יישוב, לא כולל מידע על היורים הידועים. זה מידע שבלעדיו מגששים באפילה בקביעת מדיניות ולא סביר לבסס החלטות מדיניות על מסד מידע מלא חורים ואף מוטה. היה מאוד מרשים לשמוע מאיריס על הנתונים שיש לה, ופה לעומת זאת, הכל עמום, לא ממויין ולא ניתן להפיק.

גם למשרד הרווחה אנחנו באות בטענות דומות – ביקשנו לדעת כמה פניות בעניין כלי ירייה הגיעו לממונה על מסוכנות במשרד הרווחה, כמה מהן הגיעו למטרה או לאגף לכלי ירייה, כמה זמן בממוצע עובר בין קבלת המידע ועד להחלטה להעביר את זה הלאה, אילו ערוצים קיימים לפניות לממונה על מסוכנות ואיך זה מתפרסם לאזרחים. על השאלות הללו לא קיבלנו תשובות.

מסד נתונים על פשיעה ופגיעות מכלי ירייה מכל הארגונים והמשרדים הוא חיוני לקביעת מדיניות בנושא – שעולה בחיי אדם.

- **סני"צ יפעת חסון, רמ"ד נפגעי עבירה ומשפחה:** באשר לנתונים – כל מה שקשור לרצח באופן כללי, אין לנו את הנתונים אם בוצע באמצעות נשק – ואם הנשק היה חוקי, משטרתי ואחר. באשר לרצח נשים – וזה מה שאמרה איילת אורנשטיין – אנחנו אכן

מנהלים מעקב. לכן, באותה בקשה שלגביה אמרנו שאין לנו את המידע, לאחר שפניתם שוב, אנחנו שבנו ובדקנו ובאמת בנוגע לרצח נשים ספציפית אמרנו כי אכן יש לנו את המידע הזה ואנחנו מוכנים למסור אותו, והמענה [השלילי] בזמנו נגע לנתוני רצח באופן כללי. אני אסביר – במשטרה, מעקב אחר תיקי רצח מתנהל בשני ערוצים – יש תיקי רצח באופן כללי ויש תיקי רצח נשים שאנחנו – מדור נפגעי עבירה – מנהלים את המעקב סביבם, יש לנו את הנתונים הללו ואין לנו מניעה להעביר אותם. אני רוצה להוסיף שיש נתונים חקירתיים שיש מניעה להעביר למרות האינטרסים החשובים שעומדים בבסיס חוק חופש המידע. אני רוצה להזכיר שחוק חופש המידע אומר שרשות חוקרת לא חייבת להעביר מידע ויש לה שיקול דעת כאשר מדובר במידע חקירתי.

כנ"ל לגבי נתונים סטטיסטיים שנאילה התייחסה אליהם – לא נמסור מידע פרטני על תיקים ספציפיים, אך כן נמסור מידע סטטיסטי – בכמה תיקים הוגשו כתבי אישור ובכמה החקירה עדיין מתנהלת.

- **נאילה עוואד (צי'אט):** אבל לדעת את הסטטוס לא יפגע בהליך החקירה.
  - **סני'צ יפעת חסון:** אני רוצה לציין כי תיק רצח אף פעם לא נסגר וכלום לא הולך לאיבוד, נשכח או זנח. בנוסף, אנחנו מעבירים לשולחן ולבט"פ כל חודש מידע מפורט למחוזות, גילאים ועוד כפי שהתבקשנו. אז להגיד שאנחנו לא משתפים פעולה בתחום זה קצת לא לעניין.
- באופן כללי, אנחנו מבינים שנושא אלמ"ב דורש פעילות כלל מערכתית והמשטרה לא לבד בעניין הזה. יש לנו שת"פים עם הרווחה ועוד גורמים וגם נושא הנתונים ברור לנו. עוד משהו שאני רוצה לומר – אחת לכמה זמן יש מבצעים לאיסוף כלי נשק לא חוקיים וזה על סדר היום של המשטרה כל הזמן. זה קורה בעיקר בחברה הערבית ויש שם אכן הרבה כלי נשק לא חוקיים. הדברים ידועים ומטופלים.
- אני חייבת להעיר הערה לגבי הסקר שנאילה הזכירה. אני לא יודעת מה היה השאלון ומה היו הרובריקות, אבל אני חייבת למחות נגד כתיבת הרובריקה של התרשלות המשטרה. זו רובריקה שחוטאת לעניין ולפעילות הרבה שהמשטרה עושה בנושאי אלימות נגד נשים, הכשרות חוקרים, מחלקי משפחה, עו"ס משטרה ומשפחה ואמון הציבור במשטרה שנאילה קשרה להפגנה אתמול באופן שאינו ברור לי.
- לגבי אמון הציבור במשטרה, יש לנו פרויקט להנגשת המשטרה כדי שנשים מהחברה הערבית יכירו אותה כי כולנו פה למען אותה מטרה.
- **רלה מזלי (צי'אט):** נושא הנתונים שנוגעים לכלי ירייה הוא קריטי ורגיש ביותר – לא רק בהקשר של רצח אלא גם בהקשר של איום שמרחף על אלפי נשים. גם משרדי ממשלה נוספים, והרווחה כמובן ביניהם, חייבים להתחיל בריכוז נתונים בנושא מתוך אירועים ומקרים שמטופלים על ידם.

נאילה עוואד: אי אפשר לנתק את תחושת הביטחון של החברה הערבית ושל הנשים הערביות בפרט. זו הייתה כוונתי לגבי אירועי האתמול. מאידך, המשטרה לא אוכפת את החוק על יותר מ-80%

מהנשק הלא מוכר בחברה הערבית שמקורו בשירותי הביטחון, והמודיעין של המדינה יכול לדעת מאיפה הוא הגיע. בנוסף, אני מדברת על זה שיותר מ-60% ממקרי הרצח לא פוענחו. אז כן, האכיפה עדיין לא קיימת ויש תחושת התרשלות של המשטרה. סליחה שאני אומרת את זה, אבל אלו העובדות.

אני לא מתנערת מזה שיש חוקרים מקצועיים במשטרה שאנחנו עובדים איתם ויש היענות מצידם, אבל באופן כללי – התחושה היא שתפקידה של המשטרה לא נעשה כמו שצריך. כל יום יש מקרי רצח, וזה משפיע על תחושת חוסר הביטחון האישי בחברה הערבית. אני לא יכולה לשבת במרפסת כי יורים בכפר שלי כל הזמן או שאנשים מתקשרים למשטרה וניידות מגיעות רק אחרי חצי שעה – וזה משפיע על תחושת הביטחון. צריך לתת על זה את הדעת.

- **טלי יוגב (צי'אט):** למעט עו"סית אחת (רהט), עו"סיות המשטרה בחברה הערבית הן עו"סיות אזוריות, שנותנות מענה למספר ישובים קטנים אל מול תחנת משטרה אחת. כולן מועסקות במשרה מלאה. מרבית העו"סיות בחברה היהודית מועסקות בחצי משרה.

- **יפעת חסון:** המחאה שלי הייתה לגבי הביטוי "התרשלות המשטרה". לגבי מבצעי כלי נשק, זה לא הדיון כעת ואמרתני את מה שהיה לי להגיד.

עו"ד גלי עציון, נעמת: את פרויקט אבא יציגו ד"ר יאיר אפטר, מנהל המרכז, ורונית לב ארי, היועצת המקצועית. אני מאוד נרגשת מהפרויקט, כי נעמת תמיד היה ארגון שנמצא צעד אחד קדימה בהתייחסות לגברים אלימים, עוד לפני שזה היה מקובל. הפרויקט הזה הוא חשוב מאוד, דווקא בגלל שעוסק בו ארגון נשים. אני מעבירה את הבמה ליאיר ורונית.

רונית לב ארי, היועצת המקצועית של מרכז אבא: ב-15 השנים האחרונות אני כל כולי בנושא הנערות בסיכון בצוות ההקמה של הכפר לנערות בסיכון "בית רות" בעפולה, והרמתי את כפפת יו"רית נעמת בנושא הגברים.

יש שהרימו גבה מה הקשר בין נעמ"ת לגברים. אני גאה שנעמת נתפשת כגב לנשים ומובילת זכויות נשים, אך כבר בשנות ש-80 הופנו אלינו גברים אלימים לטיפול מביהמ"ש המחוזי. יאיר מטפל בגברים כבר יותר מ-23 שנים במרכז גליקמן שניהלתי.

ברקע הרעיון שלי להקים מרכז הנחיה וטיפול באבות, אני רוצה להזכיר שב-94 יזמנו הקמת תנועת גברים נגד אלימות ובעד שוויון בין המינים, בין השאר בעקבות שיר שכתב גולן אזולאי על נשים מוכות שגרם לי להבין שיש גברים שניתן לגייס לתופעה החברתית זו.

אם כן, נגיעות נעמת בגברים אינם תופעה חדשה, שלא לדבר על הורי ילדי הפנימיות והתיכון. אני שמחה שנעמת הרימה את הכפפה, ואני חושבת שמרכז כזה הוא גם מטרה וגם אמצעי. מטרה - להקנות כלים לאבות ואמצעי – כדי לתמוך בגברים ולהפוך את המקום למקום העצמה לגברים שיהיה מקום משלהם. אני רואה בזה חשיבות גדולה. אני נרגשת ומקווה שזה יתרחב לכל רחבי הארץ.

ד"ר עו"ס יאיר אפטר: אני נרגש להיות בפורום הזה. אני עוסק באלמ"ב כבר למעלה מ-23 שנים, והדיון עד כה היה עבורי מעניין וחשוב. אני אציג את מרכז אבא שהוקם באוגוסט ביוזמתן של רונית לב ארי וחגית פאר, יו"ר נעמת, וכמובן גלי עציון היא חלק מוועדת ההיגוי של המרכז.

נושא התערבות וטיפול באבות נמצא בחסר בשירותי הרווחה והפסיכולוגיה. אנחנו כמעט ולא מטפלים בגברים כי הם נוטים שלא לפנות לעזרה ובטח לא לטיפול פסיכולוגי נפשי. כך, נוצרה מעגליות שבה כיוון שהם לא פונים – לא נוצרים שירותים מותאמים לגברים, ושירותים קיימים מובלים ומעניקים טיפול ע"י נשים. במצב כזה, קשה לייצר שיח גבריות וטיפול בגברים.

רק כדי לסבר את האוזן כמה גברים אלימים יש במדינת ישראל - אין נתון כמה גברים נוהגים באלימות, אבל בהנחה שכל אישה רביעית חווה אלימות פיזית, מדובר על כ-500,000 גברים במדינה שנוהגים באלימות כלפי נשים. אלו נתונים שאני בדקתי.

יש 3,000 גברים נמצאים בטיפול שירותי הרווחה, פחות מאחוז מהגברים שנוהגים באלימות. אנחנו פוגשים אותם בקצה הרצף, כשהם "נלכדים ברשת" – במשטרה ובהליך הפלילי ששם יש מוטיבציות חיזוניות לקבלת עזרה, בצל החוק. 80% מהגברים הפונים עושים זאת על רקע זה.

איריס דיברה על מעגל שלישי בתחום המניעה, ומרכז אבא רוצה לתת מענה לגברים שאינם סטיגמתיים-עברייניים בצומת שבו גברים חווים שינוי גדול מאוד – תחום האבהות, שלגביו הם יותר פנויים ליעוץ ולקבלת עזרה אז אנחנו נכנסים בדלת הזאת. מעבר לכך, אנחנו רוצים לייצר שיח רגיש מגדר לגברים ולפתח פרקטיקת התערבות רגישה לאופן בו ניתן לגשת ולעזור לגברים בהעצמה ההורית שלהם.

חזון המרכז – קידום מעורבות אבות בחיי ילדיהם באמצעות יצירת שיח חברתי, מחקר ופיתוח תוכניות ושירותים ברמה האישית, המשפחתית והחברתית על בסיס ראייה רגישה מגדר.

המרכז מיועד לאבות לילדים בגילאים השונים הזקוקים להדרכה ויעוץ בסוגיות הקשורות לחינוך וגידול ילדיהם. המענים הניתנים במרכז כוללים מפגשים אישיים, קבוצתיים ובמידת הצורך גם זוגיים מתוך ראיית האב כמשמעותי עבור ילדיו ומשפחתו וראיית המשפחה כשלם. המרכז לא ימנע מנשים לקבל מענה אבל לא יקרה מצב שבו האם תגיע לטיפול והמשפחה תטופל ללא נוכחות האב. הייעוץ וההדרכה ניתנים ברגישות לצרכים הייחודיים של האב ובני משפחתו.

בנוסף, המרכז מקיים הרצאות ופעילויות חברתיות לאבות, כמו חוגי למידה, מפגשי העשרה וטיולים, וכן מפגשי העשרה לאבות עם ילדיהם.

שירותים שניתנים במרכז – יעוץ והדרכה, מועדון מפגשים לאבות, קבוצה לאבות בתהליכי גירושין, אבות המתמודדים עם לידה שקטה, גירושין, או בת זוג חולה, הדרכה לאבות במעבר לאהבות ואהבות בגיל הרך, חוג סיירות, קבוצת משחק ופעילויות ספורט לאבות וילדיהם, הרצאות לקהל הרחב והכשרות מקצועיות.

לסיום, ישנו אתר בשם "אב נורמלי" – קבוצת אבות שעוסקת בסוגיות פסיכולוגיות והדרכה הורית לאבות מעורבים. ראיתי שם פוסט שבו אחד האבות קיבל הודעה שיהיה מפגש לכל ההורים והיו שם כל האמהות ורק שני אבות. זו דוגמא לצורך בהרחבת המעורבות לאבות בחיי ילדיהם תוך הכשרה לאנשי החינוך איך מעודדים את האבות להיות מעורבים יותר.

אלעד זכות, יועץ למנכ"ל ביטוח לאומי על תיקון החקיקה האחרון שעבר בכנסת: נתבקשתי להציג את תיקון החקיקה האחרון שעבר השבוע בכנסת.

אסביר את הבעיה: כיום, לפי החוק הקלאסי, ביטוח לאומי יכול לשלם דמי אבטלה – חופשת לידה רק למי שנכנסה להיריון במסגרת זמן עבודתה. כיוון שמאות אלפי מובטלים נמצאים בתקופת אבטלה ממושכת בקורונה, יש נשים שנכנסו להיריון לאחר היציאה לחל"ת ולכן לא זכאיות לדמי לידה.

לפי התיקון הראשון, כל אישה שתלד והיא זכאית לדמי אבטלה מאוגוסט ועד סוף יוני – תהיה זכאית לגובה דמי לידה מלאים בגובה השכר שלה ערב היציאה לחל"ת. זה תיקון מאוד משמעותי וראוי. כולנו תקווה שהמשבר יגמר עד יוני ולא נצטרך להאריך את התיקון.

התיקון השני נוגע לעצמאיות – לפי החוק כיום יש לנו יכולת לחשב את דמי הלידה לפי הגבוהה מבין שתי השומות האחרונות. כלומר, בשנת הלידה אנחנו משלמים את דמי הלידה לפי המקדמות שהן מדווחות לנו באותה השנה, או לפי הגבוהה מבין השומות שהן מדווחות לנו. לקראת שנת 2021 אנחנו לא יודעים להגיד מה ילד יום והתיקון החשוב שעבר הוא שחישוב דמי הלידה יהיה לפי השומות הגבוהה מבין אלו של שלוש השנים האחרונות, ורק במידה שיש שומות.

התיקון השלישי הוא לנשים שלא היו זכאיות לדמי לידה כי הן היו בתקופת אבטלה. מצד אחד, היכולת להמשיך לקבל אבטלה לא קיימת בחוק כי התנאי להמשיך לקבל אבטלה זה זמינות לעבודה. מאידך, חוק עבודת נשים מחייב מעסיקים שלא להחזיר נשים לעבודה ב-15 השבועות הראשונים לאחר הלידה. התיקון הזה בא לתקן מצב נדיר של נשים שהייתה להן תקופת אכשרה לדמי אבטלה אבל לא לדמי לידה. הן יקבלו מענק בדמות דמי אבטלה.

אז נשים שילדו ממרץ '20 ועד יוני '21 והיו בדמי אבטלה לפני הלידה, ימשיכו לקבל מענק בגובה דמי אבטלה למרות שלא הייתה להן זכאות חוקית לפני כן.

אומדן העלות לכל התיקונים הוא כמאה מיליון ₪ ואולי הרבה יותר. אבל אלו תיקונים ראויים מאוד שהיה ראוי לחוקק עוד קודם.

כמו כל חוקי דמי הלידה, התיקונים יחולו גם על הורים מאמצים, הורה מיועד והורה במשפחת אומנה. יש לנו היערכות של חודשיים ואנחנו מקווים לשלם את זה עוד קודם.

- **עו"ד גלי עציון**: שאפו לבטח"ל ולמנכ"ל. אני חברה במועצת בטח"ל ורואים חתירה לתת שירות לאזרח וזה שונה מהמיתוס ביחס לבטח"ל.

- **מיכל גרא מרגליות**: מה עוד נמצא על שולחנכם בהקשר השפעת הקורונה על נשים? למשל, הסיפור של כפל קיצבאות הוא מוגבל בזמן כהוראת שעה, נכון?

אלעד זכות: לגבי נשים אין לי משהו ספציפי לומר. לגבי כפל הקצבאות והמתח בין פיצוי כלכלי ראוי לבין הרצון להחזיר מהר את שוק העבודה, זה משפיע מאוד על נשים כי אי השוויון התעסוקתי הוא שונה וגם בגלל ניתוח ענפים ומקצועות של נשים שדורש חשיבה נקודתית. אני מרכז צוות של בטח"ל על היום שאחרי, כי המשך החל"ת בעייתי מבחינת מעסיקים, השפעות והפרשות פנסיוניות, וגם מבחינת מחקרים שמראים שאבטלה ממושכת מביאה לקשיים פסיכולוגיים ואובדן ביטחון ואמונה עצמית. יש מענק שיזמנו במרץ-אפריל שעבר בנובמבר וקרוב "עידוד חזרה לעבודה". יש לו

קריטריונים ספציפיים והוא מוגבל בזמן אבל אנחנו מאמינים בו מאוד בתקופה הקרובה. אם עד עכשיו הייתה אדישות לשאלה אם אתה יוצא לעבוד בשכר הנמוך מדמי אבטלה כשכבר עדיף לך להשאר בבית, אז עכשיו יצרנו מענק שגבוה יותר מדמי אבטלה. אז אם מישהו חוזר לעבודה מנובמבר האחרון ועד פברואר הקרוב, יש 4 חודשים שבהם ניתן לקבל את המענק וברור לכולנו וגם לאוצר שזה סוג של פיילוט שימשך גם לאחר מכן. זה מייצר מניעת תמריץ שלילי לחזרה לעבודה וגם ניסיון לתמריץ חיובי.

בהיבטים רבים וגם מול משרד העבודה, שירות התעסוקה וגופים נוספים, משבר התעסוקה הוא לא רק היציאה לחלי"ת אלא גם האיזון בין בית לעבודה, עבודה מרחוק, מחיקת גופים שלמים, תמהיל העבודה בישראל מבוסס שירותים ולא פיתוח. לכן יש פה פוטנציאל גדול. יש פה גם הרבה הזדמנויות מגדריות אבל אני לא מומחה בזה.

דברים נוספים על הפרק – חוק הסיעוד שקיבל תשלומים רטרואקטיביים למיצוי זכויות בהיבטי גמלה כספית – זה תחום שמאופיין על ידי נשים, ותשלום ימי בידוד ומחלה. בסגר השלישי אנחנו בעומס כבד מבחינת אבטלה.

יש עוד כמה דברים שבהם נרצה לנצל את כניסת הממשלה הבאה להתאמות ושינויים – כמו מענה חד פעמי שניתן לבני 67 ומעלה שיש להם מענק הסתגלות רק עד יוני, כפל קצבאות פגע יותר בנשים אבל זה משהו שראוי לבטלו מן העולם כי זה צריך לבוא ביחד כמו שכר. המשבר הוא הזדמנות לעשות סדר בהרבה סוגיות ובאג'ית יש כרגע יותר הבנה להיבטים סוציאליים. נשמח לשת"פ לקידום מדיניות בתחומים האלה.

- **מיסם ג'לגול, יו"ר נעמת משולש דרומי ויו"רית שותפה של עמותת סיכוי:** צעירים ערבים מנצלים את השנתיים שלפני האקדמיה כדי לעבוד, והקורונה פגעה בזה מאוד. אנו רואים את זה על רישום לאקדמיה השנה, במיוחד ביחס לצעירות.

אלעד זכות: יש לא מעט חורים וסרבול בחוק אבטלה ועכשיו תהיה הזדמנות לתקן. סוגיית אבטלה בגילאים הללו ייחודית למגזר הערבי וזו אכן בעיה. אני גם מסכים על ההשפעה על אוכלוסיות ספציפיות בגיל הזה. אני עושה סקירה ביני"ל של מספר מדינות על השאלה איך משברים השפיעו על סוגיות אי השוויון והעוני. משבר כזה עלול להרחיב את הפערים במיוחד בקרב צעירים מאוכלוסיות חלשות מבחינה כלכלית והשכלתית. אנחנו בשיח עם רשות הצעירים על הנושא הזה – יש ניסיון לייצר מענים וכלים לצעירים מהמגזר הערבי כדי להמשיך את הכניסה המוצלחת בגיל מוקדם לשוק העבודה. אי הוודאות כפולה כי אנחנו לא יודעים אם המשבר קרוב לסיום, ולכן לא יודעים אם כדאי כבר להתערב או לא.

אנחנו מעריכים שמשמעות הסגר השלישי היא עוד כ-100,000 מובטלים שחוזרים שוב לחלי"ת במהלכו.

- **תמר בן דרור, איתך, מעכי:** רציתי לדעת אם מי שילדה אחרי אוגוסט 2020 תקבל את דמי הלידה בדיעבד מיוזמתכם או שהיא צריכה לפנות אליכם.

אלעד זכות:

בת"ע 2021 ניסינו למנף את ההזדמנות הטכנולוגית והדיגיטלית שנוצרה בשנה האחרונה כדי לייצר כמה שיותר אוטומציה, בפרט בדמי לידה. עם זאת, אם לא נצליח ברמת המערכת להצליב את הנתונים, אנשים יצטרכו להגיש את התביעה בעצמם. מהצד שלכם, אני ממליץ שתשימו לב למצב של נשים שילדו והמשיכו לקבל דמי אבטלה ואז הן יהיו זכאיות במקרים חריגים לדמי לידה. תדאגו שהן יגישו את הבקשות ואנחנו נעשה את הסנכרון בעניין.

מלכה גניחובסקי, מנהלת המרכז למניעת אלימות במשפחה ואחראית על קו הגברים בויצ"ו: בוקר טוב, נמצא איתי אבי מור, רכז קו הגברים. אגיד מילות פתיחה ואבי יציג את עבודת הקו. מספר מילים הקשורות לתחילתו של הקו ובנייתו. החזון לגביו היה לפני כעשור. לפני 6 שנים, הצלחנו לגייס תרומה מויצ"ו להפעלת הקו בזכות רבקה נוימן, מנהלת האגף לקידום מעמד האישה, ומאז הוא פועל. הערכות של מכון מינרווה לפני שני עשורים דיבר על כ-170,000 נשים נפגעות אלימות שזה אומר מספר דומה של גברים פוגעים וכ-600,000 ילדים שעדים לאלימות. אם כך, ההערכות מדברות על משהו כמו מיליון איש בתוך מעגל האלימות. יותר מידי פעמים ההתייחסות היא רק לנשים ולא לגברים, שמקבלים יחס בהקשר של מקרי הקיצון בלבד שבהם ההתייחסות והשיח הציבורי כלפי גברים היא כפושעים שצריך להענישם בחומרה. זה מקשה על גברים שגם ככה מתקשים לפנות, לפנות בכל זאת. אי אפשר לטפל בבעיית האלימות בלי לטפל בכל הצדדים המעורבים.

פחתנו את הקו מתוך מחשבה שאם יהיה מענה מתאים לגברים – גברים יפנו לעזרה, בניגוד לעמדה הרווחת שהם לא ייפנו אם לא יחוייבו, ואכן הקו מטפל בגברים רבים שפונים מיוזמתם. בנוסף, הקו נפתח מתוך הבנה שצריך לתת מענה לעוד תהליך שאנחנו רוצים לעשות – שינוי בשיח הציבורי, כדי שגברים יוכלו לעשות שינוי עם עצמם בתוך מעגל האלימות. לא מדובר על מקרי הקיצון כמו רצח, שבהם נדרשת ענישה, אלא על כל הגברים שנמצאים במעגל אלימות שאינו דווקא פיזי, שיכולים וצריכים לקבל מענה. הקו נפתח כדי שלצד השינוי, לגברים יהיה מענה מותאם שבו יוכלו לתת אמון. אבי ימשיך מכאן.

אבי מור, מטפל משפחתי, מנחה סדנאות אבהות, ומרכז קו הגברים: שלום לכולם. הקו שלנו הוא חלק מתוכנית כוללת הקשורה בגיוס גברים לטיפול. מרכזי האלמ"ב מוצפים, בעיקר בנשים, ואנחנו מנסים ליצור קשר עם הגבר ולהתקדם לקראת הבנה טיפולית. בהמשך לדברים של יאיר אפטר על הקושי של גברים להגיע לטיפול, אנחנו בעיקר שומעים את הגברים באמצעות מענה טלפוני שמזמין גברים במצב של מתח זוגי או דיבור התנהגותי שאינו בקצה הרצף. ראינו שהשיח הציבורי מדבר עליהם ולא אליהם, והוא מתכתב עם מאפייני הגבר שלא מוכן לקחת אחריות וללכת לטיפול. לכן צריך את הקו הזה שיכול להגיד גם במקרים שאינם מקרי רצח גם כל הכבוד על יצירת הקשר וגם להסביר שמה שהגבר עשה זו אכן אלימות. כשאנחנו מציגים גם קולות של אמפתיה וגם מסרים על כך שהתנהגות אלימה היא לא מתאימה, זה מכווין לטיפול.

המערכת התוך-אישית של הגבר כוללת מנגנוני הגנה, העברת אחריות והקטנה של מעשיו. תחשבו על גבר שרואה את הטלפון ומחליט להתקשר ולברר אם הוא בתוך מעגל האלימות. הרבה גברים חוששים בהתחלה, אך לאחר בניית אמון יש המשך ליווי טלפוני.

מה קו הגברים עושה – לאחר איפיון צורכי הגבר, פונים אל הגבר דרך הזוגיות ובעיקר האבהות – דבר שמגייס אותם טוב יותר לטיפול. זהו חלק מתוכנית כוללת שמחולקת לערוץ הסיוע שעליו דיברתי, וערוץ שיווקי – הרצאות בשטח עם תוכנית מוסדרת לדיבור על שינוי השיח, על צורכי הגברים. אנחנו לא מתקשרים לגבר שלא פנה מיוזמתו. לעיתים, אנחנו יוצרים קשר בין מרכזי הטיפול, שגברים מסתייגים מפנייה ישירה אליהם, לבין הגברים. יש גם קולות של גברים נפגעי אלימות. זו תופעה קטנה יותר אבל צריך לתת עליה את הדעת. הקו אינו רק לגברים. גם בנות זוג מתקשרות וגם בני משפחה, חברים, מנהלים, רבנים ודמויות מהמעגלים הקרובים.

- **מלכה גניחובסקי**: אולי כדאי להוסיף, שהשיחה בקו עוזרת לאותם אנשים שעומדים מהצד לחשוב איך ניתן לגייס את הגבר על מנת שהוא יפנה בעצמו. זאת, מתוך הבנה שככל שנפתח את הראייה והמודעות של אנשים בסביבה – הם ידברו עם הגברים ויתערבו בעצמם. עם הנשים זה כבר קורה יותר ויותר. לפעמים יש כמה שיחות עם אותו אדם מהמעגל הקרוב שמלוות אותו עד שהוא מצליח להביא את הגבר עצמו לשיחה עם הקו.

אבי מור: לגמרי. גם נשים שנפגעות נמנעות לפעמים מפנייה אלינו כי יש בזה סיכון לעלייה במתח בבית, אז אנחנו עוזרים לגייס עוד בני משפחה שיגרמו לגבר לדבר איתנו. לסיכום, חשוב לציין שבקורונה, מפלס הפניות עלה מעבר ל-1000 שיחות. אנו סבורים שקו גברים אחד זה מספיק כי במקרים של קווי סיוע שונים לנשים דברים עשויים ללכת לאיבוד. אנחנו מרחיבים את דוברי השפות שלנו לערבית, רוסית ואמהרית ונשמח שתהיו גם אתם שגרירים בקהילות שלהם, לקרוא לגברים להתייעץ איתנו.

איריס פלורנטין: תודה לכל המציגים. זה העביר היטב את היבט הכניסה לעבודה עם גברים, וכל הנושאים קישרו אותנו למסמכי המדיניות לבקשת תקציבים, כל אחד עם הדוגמאות שלו. לגבי מה שנאילה העלתה, אנחנו נבדוק את הדברים ונעשה איתם עבודה.

מיכל גרא מרגליות: תודה לכולם. ראינו מיזמים יפים מאוד של החברה האזרחית. ואני רוצה להדגיש שוב את סוגיית תשתית הנתונים שהכרחית לעבודת המדיניות. אם יש צרכים, בקשות או שאלות – אנחנו כאן.

ד"ר הילה טל-אביטל, אגף ממשל וחברה במשרד ראה"מ: אני מודה לכולם על הדברים החשובים שהועלו. כולנו תקווה שבפעם הבאה שניפגש לא יהיה סגר.

סיכום: מלאכי חסדאי